

PAPER DETAILS

TITLE: Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin Degerler Sistemi : Bir Seçkinler Grubunun Batililasma
Vetiresi Üzerinde Bir Inceleme

AUTHORS: Herbert H HYMAN

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/37629>

TÜRK YÜKSEK TAHSİL GENÇLİĞİNİN DEĞERİ

**Bir Seçkinler Grubunun Batılılaşma Veti
Üzerinde Bir İnceleme ¹.**

Prof. Dr. Herbert H. HYMAN

Doç. Dr. Arif T. PAYASLIOĞLU

Frederick W. FREY

I

“Modernleşme”, “Batılılaşma” veya “Gelişme” kavramları teknolojik ve ekonomik değişimler açısından incelenmektedir. Bu tür incelemelerin, ekonomik değişimlerin hem sebepleri hem de sonuçları olmak bakımından, az gelişmiş veya modernleşme yoluyla ilerleyen memleket halkının değer sistemlerine de teşmili gerektiren bir sosyal grubun değerler sistemi iktisadî faaliyetlerin yönlendirilme ve kaynakların kullanılma şekilleri üzerine tesir edebileceği görülmüştür. Gelişmiş bulunan ekonomik değişimleri de aksettirebilir. Bu çalışmamızın değerler sistemi üzerindeki bu incelememiz, modernleşme bulunan bir memleketle ilgili meselelerin araştırılması bakımından faydeli olabilecektir.

¹. Bu araştırma, ICA vasıtasıyla New York ve Ankara

Türkiye'de modernleşme yolunda hernekadar daha kım teşebbüsler yapılmış ise de bu hareket esas itibarı lâpları ile en kudretli noktasına ulaşmıştır. Gerçekten C ruluşunu müteakip geniş bir sanayileşme, lâiklik ve ba mının tatbikine şahit oluyoruz. Bu gayeleri hedef tutan kım an'aneleri olan, geniş ölçüde ziraî karakterde, islâm ve siyasî kurumları bakımından mutlakiyetçi bir muhitte tir ve ana hatları itibarıyla halen de aynı istikâmetlerd Fiilî alandaki bu şayanı dikkat gelişme ve değışmelere, yetteki değerler sahasında birtakım değışmeler tekabül e ların incelenmesi gayet enteresan bir mahiyet taşımaktadır.

Yekûnu 25 milyona yaklaşan ve en basit köy toplulu bul gibi büyük şehirlere kadar çok çeşitli muhitlerde ya kütlesinin değer sistemlerini tam ve toplu bir şekilde tasv kân yoktur. Hususile bizim incelememizde bu derece gen nına gerekli araştırma tekniklerinin tatbiki mümkün gö Diğer bazı memleketlerde bu kabil bir araştırma için edilebilecek kaynaklar ve personel henüz Türkiye'de n Efkârı umumiye araştırmalarında gereken mülâkatları ya da ve memleket ölçüsünde yetiştirilmiş elemanlar ve öz elinde neticelerin tasnifinde faydalanılabilecek IBM mak kanik ve sür'atli tasnif vasıtaları bulunmamaktadır. Co yerleşme şekilleri anket tarzındaki araştırmaları memle yapmak arzusunda bulunan ilim adamının bu arzusunu g ne pek imkân vermemektedir. Halkın takriben % 75 ini etmektedir ². Köyler ise, bozkırlar, dağlar ve sert iklim şa maniler sebebiyle ulaşılması güç ve geniş bir ülke üzerin manzara arzetymektedirler. Bu köyleri köyleri

ziraatteki makineleşmenin tesir ve neticeleri üzerindeki dir ⁴. Bunun dışındaki tecrübe sosyal araştırmalar bazı n üzerinde yapılmış antropolojik incelemelerle talebe grupları arasında tatbik edilmiş birkaç tetkike inhisar etmektedir.

Bütün bu pratik sınırlılıklar Türkiye'de anket tarzının ların gelişmesini güçleştirmekle beraber bizi bu konuda y genliğe de sevk etmiş değildir; zira biz Türk halkının değ memleket ölçüsünde tam ve doğru bir tasvirini, Türk mi bir portresini takdim etmek hedefini gütmüyoruz. Bu gen leme başlangıçta ortaya koymuş bulunduğumuz genel pro dan büyük bir önem taşımakla beraber cemiyet içinde öz lunan stratejik bazı grupların araştırma konusu olarak ele aynı derecede ehemmiyetlidir. Realitedeki güçlükler bizi daha ziyade bu ikinci yolu tutmaya sevk etmiştir. Bu s içinde özel bir önem taşıyan bir grup olarak gençliği ele Türkiye'nin istikbaldeki hayatında bunların değer ölçüler gibi Türkiye'de yakın geçmişte meydana gelen değişikl tesiri altında kalanlar da gençlerdir. Diğer taraftan araştı arasında sadece erkeklere hasredeceğiz; çünkü, herne kadın ve erkek eşitliğini sağlamış ise de, tesir ve nüfuz iti halen hâkim bir durumdadırlar ⁵. Nihayet gençliğin e içinden de İstanbul Robert Kollej talebeleri ile Ankara Ü sal Bilgiler Fakültesi talebelerini ele alacağız ⁶.

Bir cemiyette aydınların, başka bir deyimle cemiyet zümresinin, sosyal değişmelerdeki öncülüğü ayrıca bir izal

termeyecek kadar açıktır ⁷. Bununla beraber araştırma kârında zikredilen iki öğretim müessesesine mensup öğrencilerin bulunması sebepleri üzerinde bazı açıklamalar yapmalıdır. Robert Kolej takriben bir asır evvel Amerikalılar tarafından kurulmuş özel bir öğretim müessesesidir. Bu müessesenin öğretimi Amerikan okullarınıninkilere benzetilerek hazırlanmıştır; müdürü bir kısmı Amerikalıdır; derslerde Amerikan ders kitapları kullanılmaktadır; ve nihayet öğretim geniş ölçüde İngilizce yapılır. Öğrencilerden alınan ücretler bir hayli yüksektir. Bu sene giden talebelerden önemlice bir kısmı zengin ailelerden gelmektedir. Bütün bu sebeplerle Robert Koleje giden talebelerin ailelerinin batı veya hiç değilse Amerikan kültürünü benimsemekte olmaları muhtemeldir. Zira aksi takdirde kendilerini havası, kaynakları ve çalışma şekilleri itibarıyla

⁷. Türkiye'de ilköğretim ötesinde tahsile devam edebilenlerin grup teşkil etmektedirler. Gerçekten ilköğretim talebelerinin % 8, i ilköğretimden sonra tahsillerine devam edebilmektedir. Bu noktayı da gözönünde tutmak gerekir ki 1949 da ilköğretim çocuklarından ancak % 58,3 ü fiilen tahsil görmekte idiler; o halde bütün Türk çocuklarından sadece % 4,7 si ilköğretimden sonra tahsile devam etmektedirler. International Bank for Reconstruction and Development, The Economy of Turkey, (Baltimore; The Johns Hopkins University Press, 1951) sh. 173.

1947 - 48 ders yılında tahsil görmekte olan talebelerin % 4 ü ortaokul, % 1 i lise ve sadece % 1 i de yüksek tahsile devam edebilmekteydi. Small Statistical Abstract of Turkey, 1949 (General Directorate of Statistics, Publication No : 314, n. d.)

⁸. Her iki müesseseden inceleme konusu olarak

bu derece yakınlık gösteren bir müessesenin tesirlerine
ları pek beklenemez ⁹.

Robert Kollejin bu durumuna karşılık Ankara Ün-
Bilgiler Fakültesi devlet elile kurulmuş resmî bir müesse-
sese de takriben bir asır önce kurulmuş ve kuruluşunda
relerine memur yetiştiren başlıca kaynağı teşkil etmiştir.
ramları bu maksada uygun olarak hazırlanmış ve Türk v-
rüne göre ayarlanmıştır. Talebelerden alınan harçlar çok
bi bunların önemlice bir miktarı devlet burslarından d-
ve Fakülteden mezun olanlardan büyük bir kısmı devlet
seselerinde vazife almaktadırlar. Bu itibarla bu Fakülte
cak talebelerin merkezi ve mahalli devlet teşkilâtında c-
lün önemi ve binnetice bunların değer sistemlerinin Tür-
bakımından haiz olduğu ehemmiyet açıktır. ¹⁰. Mahiye-
beraber Robert Kolej talebeleri de böyle seçkin bir gru-
dirler. Mamafih biz bu iki grubun değer sistemlerinin r-
le olduğu kadar bunlar arasındaki farklılıklarla da ilgile-
ğerlerin, takip edilen tahsil usullerine ve bağlı bulunula-
pısına tâbi olup olmadığı meselesi pekalâ bahis konu-
bu bakımdan Robert Kolej talebelerinin Amerikalı t-
Bilgiler Fakültesi talebelerinden daha fazla bir benzer-
tahmin olunabilir ¹¹.

⁹. Mamafih bazı ailelerin de çocuklarını sırf İngiliz-
amacile Robert Kollete göndermekte olmaları ihtimal da-

¹⁰. İdare alanındaki bu önemli rolleri yanında Siy-
zunları ötedenberi B. M. M. nde ve hükûmette de
tutmuşlardır. 1943 den evvel bu müessese mezunlarını

Bu iki grup arasında müşahade edilebilecek bazı farklar vardır, bu öğretim müesseselerine gelen kimselerin esasen farklı ve her iki tahsil kurumunun genel tutumuna uygun hibi bulunmalarına atfolunabilir. Bununla beraber her mektep sınıfında bulunan talebeleri ayrı ayrı kendi aralarında karşılaştırmak suretiyle başlangıçtaki bu farklılıkların görülen tabii sınıflar ilerledikçe daha belirli bir hal alıp almadıklarını söylemek mümkündür. Şayet bu mukayese sonunda başlangıçtaki farklılıklar belirli bir şekil aldığı müşahade edilirse bu takdirde tâbî olarak sınıfların de farklılıkların ortaya çıkmasında müessir olduğu görülebilir. Bu tarz bir tahlil aynı zamanda, bizatihî olgunlaşma ve eğitim tarzı ne olursa olsun umumiyetle bütün Türk tahsil sistemleri üzerinde bazı değişiklikler husule getirip getireceğini ha bazı başka hususları da aydınlatabilir ¹²,

Çok geniş bir saha teşkil eden değerler arasından bir tutmak üzere bazılarının seçilmesi güç ve daha ziyade konusuna bağlı bir husustur. Bizim ilgi konumuz Türkiye ve modernleşme gayretleriyle ilgili değerlerdir. Fakat “bu değerler nasıl tâyin ve tefrik edilecektir?” Bu meselenin, Türkiye temini, daha evvel yapılmış araştırmalarda batılı veya memleketler için tesbit edilmiş bulunan değerlerle mukayese *ampirik* bir tarzda halli mümkündür. Yahut da meseleyi modernleşme ve modernleşme ile daha fazla uygunluk gösteren tesbit etmek ve tarihî ve geleneksel bakımdan batılı olan örgüsünün bir parçası şeklinde tezahür eden diğer değerleri ayırmak suretiyle analitik yoldan çözmek düşünülebilir.

kındaki davranışlarının tâyinine çalışılmıştır ¹³. Gillespie v
findan yapılan bu araştırmada, karşılaştırma yapmamız kab
ni Üniversite talebeleri ele alınmış ¹⁴ ve çeşitli memlek
durulmuştur. Bu memleketler arasında İsrail ve Mısır gibi
memleketi, Birleşik Amerika, Fransa, İtalya, Almanya gibi
leşmiş memleketlerle Meksika ve Güney Afrika gibi şu vey
ye sokulması müşkül daha bazı ülkeler her almaktadır. Bu
Üniversite gençliğinin değerler örgüsünün, bu çeşitli tipt
ler arasındaki yerini tâyin mümkün olabilir; bu zaviyede
geleneksel Ortadoğu diğer taraftan da batı kültürlerinin tes
lunması sebebiyle Türkiyenin bu ikisi arasında bir noktada
Robert Kolej talebelerinin de daha ziyade batıya yaklaş
gösterecekleri tahmin edilebilir. Vardığımız sonuçları de
daha ziyade ampirik esaslara dayanmakla beraber bazı dav
ların batılı olmadıklarını ihtiyatlı bir şekilde tarihî ve ma
istinat ederek takdir yoluna gideceğiz.

II

Gerek S. B. F. de gerekse Robert Kolejdeki talebe sa
olduğu mülâhazasıyla herhangi bir örnek seçme yoluna gi
iki müessesedeki erkek talebelerin tamamı araştırmaya da

¹³. J. Gillespie and G. W. Allport, Youth's Outlook
Doubleday Papers in Psychology, 1955.

Dr. Gillespie ve Dr. Allport bu incelemelerinde soru
lara verilen cevapların tasnifinde kullandıkları şifre kateg
bir nezaket göstererek bize göndermişlerdir. Bu suretle biz

dece Türk vatandaşı olmayanlar hariç tutulmuştur ¹⁵. E devamlı gayretlere rağmen Robert Kolleiden ancak 259 erkek talebe sayısının % 72 si ve S. B. F. den de 399 ta öğrencilerin % 68 i araştırma grubuna girmişlerdir. Soru defa talebelere dağıtıldığı halde incelemeye katılmayan Üniversiteye muntazaman devam etmeyen yahut başka nan veya ilgisiz öğrencilerdir. Bu sebeple varılan sonuç derecesini ve tahlilin tesirlerini bir raddeye kadar hakik fazla göstermesi ihtimali vardır; zira araştırma grubuna beler umumiyetle dikkatli, ilgili ve muntazam öğrenciler su noktayı da belirtmek gerekir ki, varılan sonuçlar bütün zarı itibare alındığı takdirde batılılaşma derecesini şüph çok fazla büyütmektedir; zira inceleme konumuzu teşkil batılılaşma yolunda bütün avantaj ve imkânlarla sahip ki gruptur. Buna karşılık inceleme grubumuzda bulunacak neksel bir karakteristik Türk halkının bütünü bakımında doğru sayılmak gerekir.

Gillespie ve Allport tarafından yapılan araştırmada kâğıdı incelememize esas alınmakla beraber bazı sorulardan fazla bir önem taşımadığından çıkartılmış ve y ilâve edilmiştir. Sorular tercüme edildikten sonra kontrol ve soru kâğıdı nihaî şeklini alınca çoğaltılarak yapılan m larda öğrencilere dağıtılmış ve doldurtulmuştur. Soru kâ ranların hüviyetlerini saklı tutmak bakımından gerekli ted

III

de, temizlik ve sağlıkla ilgili faaliyetlerinde ve daha bir kendini açıkca belli etmektedir. Ancak biz hayatın daha hesi ile ilgiliyiz ; bizim ilgi konumuz bu gençlerin inandıkları bağlılık duydukları değerlerdir. Acaba bu bakımdan onları mi, modern Türkiyeyi mi, batılı bir anlayışı mı yoksa bunların bir karışımını mı temsil etmektedirler ? Evvelce belirlenen değer sistemleri itibariyle bu gençlerin batıllık dereceleri, bulunan sonuçlar Gillespie ve Allport'un diğer memleketlerdekinda vardıkları sonuçlarla karşılaştırılmak suretiyle tâyin edilebilir. Bunu takiben, bulundukları tahsil müessesesinin özelliği ve batılı tesirlere daha fazla mâruz kalmaları neticesi Robert K. Merton, S. B. F. öğrencileri zaviyesinden ortaya çıkan bu değerlerden ne gibi farklılıklar gösterdikleri araştırılacaktır. Ancak okuyucuya, varılan sonuçların tefsirinde bir hareket noktası bakımından, Türk toplumunun belli başlı geleneksel değer ve normlarının bunlar üzerine getirdiği yeniliklerin çok kısa ve son derece basitleştirilmiş bir özetini vermek gerekmektedir.

Muhtemelen, Orta Asya menşeinden gelmeleri, daha Batıya doğru akınları, islâm dinini yaymak üzere yaptıkları ilâhi iradeye uygun ve dolayısıyla meşru sayılması ve tarihsel paratorluklar kurmuş bulunmaları sebebiyle Türk toplumu kabiliyeti üzerinde önemle durulmuştur. Kurtuluş Savaşı ve bunu idare eden başlıca liderlerin parlak bir askerlik hayatları meleri şüphesiz militarizme atfedilen değeri daha da arttırmıştır. Talebeleri militarizme atfolunan bu değeri dikkate değer bir noktaya koymaktadırlar. Gerçekten Gillespie ve Allport kendi

cak % 28 dir. Bu şekilde tezahür eden umumî kanaat harbin realitelerine gönülsüzce boyun eğmek şeklinde bir değer olarak kabul etmek lâzımdır. Zira Gillespie'nin "millî gruplardan hiçbirinde talebelerin üçte birinin dünyanın üçüncü bir cihan harbinden kurtulabileceğine aşağı yukarı yarısının böyle bir harbin 15 yıl içinde patladıklarını" belirttikleri halde Türk gençleri bu konuda, aslında serdirler; gerçekten bunlardan sadece % 36 sı önümüzdeki bir dünya harbi çıkabileceğine ihtimal vermektedir, % 17 harbin hiçbir zaman çıkmıyacağına inanmaktadırlar ¹⁷.

Tarih boyunca Türklerde militarizme verilen önem zamanlara kadar milliyetçilik üzerinde durulmamıştır. İmparatorluğunun son devirlerinde başlayan milliyetçi büyük bir hız vermek suretiyle bu prensibi Cumhuriyet'e birisi haline getirmiştir. Bu suretle milliyetçilik devrim eden geleneklerin terki dolayısıyla ortaya çıkan boşluğu birinci derecede rol oynamıştır. Modern Türkiye'de milit veya hükümler bir sülâlenin değil fakat lâik ve milliyet emrinde ve hizmetinde bulunmaktadır. İncelenen genç milliyetçilik konusundaki bu değer kendisini kuvvetle Çeşitli memleketler gençliklerinin değerler hiyerarşisini için Gillespie ve Allport tarafından kullanılan açık sorular Türk gençlerine sorulduğu zaman, bunların umumiyet gruplarından farklı olarak, derin bir milliyetçilik duygulundukları görülmektedir. Bu konuda "bir baba olarak retmeye en fazla önem vereceğiniz iki şey nedir?" şeklindeki soruların cevapları % 28

etmektedirler. “Hayatınız boyunca, yapmış olmakla en ziyade yucağınız iki şey neler olabilir” sorusuna öğrencilerin % 4 saadet ve refahı” ile ilgili cevaplar vermişlerdir. Bu konuda Allport’un buldukları en yüksek nisbetler Meksika % 25 ve dir. Bu rakam Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa için s ve % 6 dır.

Açıklamalarımızın bu noktasında, yukarıdaki soruların kilde prestijle ilgili oldukları ve binnetice elde edilen sonuç şişkinlik gösterdikleri; millete bağlılığın samimi olarak ben değerden ziyade öğrencilerin böyle görünmek istemiş bul ileri gelebileceği şeklinde bir itiraz vârit olabilir. Ancak gerekir ki bu cevaplar, çok çeşitli tarzlarda cevaplandır açık sorulara öğrencilerin *kendiliklerinden* vermiş oldukları dır. Diğer taraftan bu konuda daha da önemli bir nokta, p ile şişirilmiş cevaplar verme hatasına aynı derecede maruz bert Kollej öğrencilerinin aşağıda belirtileceği gibi, bu de milliyetçilik vasfı göstermemeleridir. Kanaatimizce S. B. F. de bu değer bu kadar köklü oluşunun sebebi, bu gençle tin geleceğinde oynayacakları rol ile ilgilidir. Öğrenciler tara lün öneminin idrakî muhtemelen milliyetçilik konusundaki vetlendirmektedir. Gillespie ve Allport’un, Amerikan ger susî hayatlarına” “önem verme” şeklindeki temayülleri ederlerken ileri sürdükleri gibi Amerikan yüksek tahsil öğ takbel devlet hizmeti üzerinde durmamakta bu gibi hizmetl mamaktadır. Buna karşılık incelenen S. B. F. gençleri devle hazırlanmaktadırlar ve bunların büyük bir kısmı ileride d içinde yer alacaktır. Elhakika “mahallî meselelerle mi mi

guların diğer değerlerle çatışmadığı hallerde gençler arasında olduğu tahmin edilebilir. Nitekim «tamamiyle olgun bir hayata sahip olmak için şu veya bu şekilde bir dinî inanca sahip bulundukları» görüşü, gençlerin % 69 u evet cevabını vermiştir. Nitekim bu sonuç Gillespie ve Allport'un incelemesinde ayrı memleketler gençlerinin cevaplarıyla karşılaştırılırsa Türk gençleri, Amerikan gençlerinden ancak biraz fazla ve Alman, İtalyan gençlerinden daha az dindar oldukları ortaya çıkmaktadır. Bir baba olarak, çocuklarını öğretecekleri en önemli iki şey hakkındaki soruya verilen cevapların bir çoğunda dinden ziyade ahlâk üzerinde durulmuştur. Türk gençlerinin ruhî hayatında dinin oynadığı rolü göstermek için en enteresan nokta “kanaatinizce muhtemel ölüm sebebiniz nedir?” şeklindeki soruya verilen cevaplarda ortaya çıkmaktadır. Yine, “ölümüne mas edildiği gibi bir takım dinî düşünce ve hareket tarzları, hayatının diğer bazı değerlerle çatışma halinde olmasına, dinin hayatı için bir engel vası ve bazı temel esaslarının tesirlerini devam ettirebilmesini engeller” bildir. Nitekim islâmiyetin “kader” veya “totalizm” felsefesi, hayatından % 14 ünün ölüm sebebi olarak “eceli” zikretmelerinden dolayı söz konusu termektedir. Bu suretle “ecel” bu konuda en fazla zikredilen kavram arasında yer almaktadır ²⁰.

Türk cemiyeti, geleneksel olarak, siyasî müesseseleri mutlakîyetçi ve sosyal münasebetlerin bir çoğunda da otorite taşımıştır. Atatürk'ün idaresinde siyasî mutlakîyetçilik yerini demokratik bir rejime bırakmış ise de, tatbikatta tek parti sistemi dereceye kadar devam etmiştir. Buna karşılık otoriterlik, ya

Öğrencilere sorulan iki soruya verilen cevaplar siyasetçilik ve sosyal münasebetlerde otoriterlik konusu değerleri bir dereceye kadar aydınlatmaktadır. Bu konuda gençlerden, demokratik bir rejimin işleyişinde "halk tarafından" ile "halk için idareden" daha ziyade hangisini tercih ettikleri istenmiştir. Türk siyasî hayatının eski ve yakın mutlak ve temayülllerine rağmen, müstakbel idareciler zümresinde S. B. F. öğrencilerinden sadece % 47 si "halk için idare" görüşünde olmuşlardır; bu rakam Gillespie ve Allport'un diğer bütün gençlikleri için bu konuda buldukları rakamlardan daha yüksektir. Bu, üzerinde yaşıyan insanların esas itibariyle kötü ve zorluklarla dolu bir yerdir" şeklindeki ve otoriterlik temayülünü desteklediği kabul edilen kanaati paylaşıp paylaşmadıklarını soruya öğrencilerin % 39'u, bu görüşle mutabık olduklarını belirtmişlerdir. Bu nisbet hayatın hakikaten tehlikeli ve zor olduğunu göstermektedir. Güney Afrika, Meksika ve Mısır hariç, Gillespie ve Allport'un diğer bütün memleketler gençlikleri için bulunan nisbetler daha düşüktür. Bu cevapların telkin ettiği sonuç şu olabilir: İncelemede - S. B. F. öğrencileri - siyasî mutlakiyetçilikle ilgili kaybetmiş görünmekle beraber otoriterlik temayülünü benimsemiştir. Ancak derhal belirtelim ki bu konudaki deliller henüz kifayetsizdir.

Bu açıklamalar S. B. F. öğrencilerinin Türk camiasındaki ve modern değerlerin karışımını teşkil eden bir değerler sistemi olduklarını göstermektedir. Denilebilir ki bu gençlerin değerleri onların çeşitli hayat tecrübelerinden doğmaktadır.

guların diğer değerlerle çatışmadığı hallerde gençler arasında tahmin edilebilir. Nitekim «tamamiyle olgun bir hayatı hip olmak için şu veya bu şekilde bir dinî inanca sahip bu görüş görmedikleri şeklinde ve doğrudan doğruya din konusuna ilgili bir soruya öğrencilerin % 69 u evet cevabını vermiştir. Şüphesiz bu sonuç Gillespie ve Allport'un incelemesinde aynı memleketler gençlerinin cevaplarıyla karşılaştırılırsa Türk gençleri Amerikan gençlerinden ancak biraz fazla ve Alman, İtalyan gençleri daha az dindar oldukları ortaya çıkmaktadır. Bir baba olan öğrencilerin öğretecekleri en önemli iki şey hakkındaki soruya verilen cevapların % 31 i bulmak için «ahlâkî ve dinî prensiplerin» nisbeti % 31 i bulmak için cevapların bir çoğunda dinden ziyade ahlâk üzerinde durulmuştur. Gençlerinin ruhî hayatında dinin oynadığı rolü gösteren en enteresan nokta «kanaatinizce muhtemel ölüm sebebiniz nedir?» şeklindeki soruya verilen cevaplarda ortaya çıkmaktadır. Bu soruya verilen cevaplar mas edildiği gibi bir takım dinî düşünce ve hareket tarzları ile diğer bazı değerlerle çatışma halinde olmasına, dinin hayatı ve bazı temel esaslarının tesirlerini devam ettirebilmesi bildir. Nitekim islâmiyetin «kader» veya «totalizm» felsefesi olarak % 14 ünün ölüm sebebi olarak «eceli» zikretmelerini bildirmektedir. Bu suretle «ecel» bu konuda en fazla zikredilen kavram arasında yer almaktadır ²⁰.

Türk cemiyeti, geleneksel olarak, siyasî müesseseleri mutlakîyetçi ve sosyal münasebetlerin bir çoğunda da otorite taşımıştır. Atatürk'ün idaresinde siyasî mutlakîyetçilik yerini demokratik bir rejime bırakmış ise de, tatbikatta tek parti sistemi dereceye kadar devam etmiştir. Buna karşılık otoriterlik

Öğrencilere sorulan iki soruya verilen cevaplar siyasi mutlakiyetçilik ve sosyal münasebetlerde otoriterlik konusundaki değerleri bir dereceye kadar aydınlatmaktadır. Bu konuda gençlerden, demokratik bir rejimin işleyişinde “halk tarafından” ile “halk için idareden” daha ziyade hangisini tercih ettikleri istenmiştir. Türk siyasî hayatının eski ve yakın mutlakiyetçiliğe ve temayülleriye rağmen, müstakbel idareciler zümresinde S. B. F. öğrencilerinden sadece % 47 si “halk için idare” taraftarıdır; bu rakam Gillespie ve Allport’un diğer bütün gençlikleri için bu konuda buldukları rakamlardan daha yüksektir, üzerinde yaşayan insanların esas itibariyle kötü ve otoriterliklerle dolu bir yerdir” şeklindeki ve otoriterlik taraftarı olduğunu belirttiği kabul edilen kanaati paylaşıp paylaşmadıklarını soruyu öğrencilerin % 39’u, bu görüşle mutabık olduklarını belirtmişlerdir. Bu nisbet hayatın hakikaten tehlikeli ve zor olduğunu göstermektedir. Güney Afrika, Meksika ve Mısır hariç, Gillespie ve Allport’un diğer bütün memleketler gençlikleri için bulunan nisbetler daha düşüktür. Bu cevapların telkin ettiği sonuç şu olabilir: İncelemede - S. B. F. öğrencileri - siyasî mutlakiyetçilikle ilgili olarak kaybetmiş görünmekle beraber otoriterlik temayülleriyle doludur. Ancak derhal belirtelim ki bu konudaki değerler kifayetsizdir.

Bu açıklamalar S. B. F. öğrencilerinin Türk camiasındaki modern ve modern değerlerin karışımını teşkil eden bir değerler topluluğunu göstermektedir. Denilebilir ki bu gençlerin değerleri onların çeşitli hayat tecrübelerinden doğmaktadır. Bu değerlerin benimsenmesine müessir olan amillerin izahı için in-

dikçe millîyetçilik ve militarizm gibi belli başlı değerler olmaktadır. Tabir caiz ise öğrenciler sınıfları gittikçe daha batılı veya hayat hakkında daha realist olmaktadır.

TABLO : I

**SBF. NİN MUHTELİF SINIFLARDAKİ ÖĞRENCİLERİN
İNCELENEN DEĞERLER BAKIMINDAN GÖSTERİLEN
FARKLILIKLAR (*)**

	1. S.	2. S.
İstikbalde gerçekleştirilmesi en ziyade gurur verecek iki şey :		
Milletin ilerlemesine yardım :	48 %	39 %
Çocuklara baba olarak öğretilecek en önemli iki şey		
Millete yararlı olmak	31	15
En ziyade fedakârlık yapılacak gaye :		
Milletin refah ve saadeti	43	39
Millî ve milletlerarası meselerle iştigali çeşitli 6 faaliyet sahasının en önemli 3 tanesi arasında zikredilenlerin nisbeti :	63	49
Esas itibariyle millî meselerlerle ilerleyeceklerini ümid edenlerin nisbeti :	73	65

Pek muhtemeldir ki, tahsil boyunca müşahade edilen umumiyetle eğitim, hayatta zamanla daha realist olma ve ilimler tedrisatı görme gibi âmillerin neticesi olarak geliş neticesinden doğmaktadır. Meselâ yukarıdaki tabloda sonlarının, milletlerarası halihazır durum konusunda *kabul* etmesi bakımından küçük sınıflara nisbetle daha az milliyetçi muhtemelen gördükleri tahsil sonucu, “dünya devleti” fikri mütemayil oldukları görülmektedir. Yüksek tahsilin tesiri değerlerde görülen bu değişme bir başka misâlin ışığında bir hal almaktadır. Bu misâl şudur : öğrencilere verilen milletlerarası durumun istikbaldeki şekli hakkında *tahmini* olduğu idi. Tabloda görüleceği üzere öğrenciler sınıfları ilerledevlet” fikrine *daha fazla temayül etmelerine* rağmen gerçekleşeceğine *daha az* ihtimal vermektedirler. Gerçek öğrencilerinin % 25 inin dünya devletinin gerçekleşeceğına karşılık son sınıf öğrencilerinin sadece % 12 si bunu de görmektedirler. Buradan açıkça anlaşılmaktadır ki tahrealizmlerini arttırmakta fakat ümitlerini kırmamaktadır. mas ettiğimiz başka bir soruya verilen cevaplarda ise ösınıfa doğru, bir bakıma acı realizmlerinin artışı daha b kendini göstermektedir: İltimasın mı yoksa kabiliyetin m melerine daha fazla yardımı doğunacağı şeklindeki sor diye cevap verenlerin nisbeti birinci sınıf öğrencileri aras ı ğu halde son sınıfta % 83 e düşmektedir. Şüphesiz haya rinin bu öğrenciler üzerindeki tesiri cüz’idir ve çok büyü hayatta ve mesleklerinde ilerlemede kabiliyetin esas rolü

IV

S. B. F. öğrencilerinin benimsedikleri değerler hakkındaki malardan sonra şimdi bunları Rober Kolej öğrencileri ile sonuçlarla karşılaştırabiliriz. Evvelce de temas edildiği gibi kayese iki bakımdan ilgi çekicidir. Bir bakıma Rober Kolej de S. B. F. öğrencileri gibi memleketin geleceğinde önemli bir rol oynayacak yüksek tahsil görmüş seçkinler zümresine dahildirler. müessesesindeki öğrenciler de Türkiye'deki geleneklerin tesirlerine mâruz kalmışlardır ; ne bu sebeple geleneksel Batıya ait değerlerin bir karışımına sahip olmaları beklenmektedir. Diğer taraftan S. B. F. öğrencilerinden farklı olarak Rober Kolej öğrencilerinin şahsen veya aileleri itibariyle Batıya daha mütemadiyen teması mali ve geniş ölçüde Amerikan sistemi bir eğitime tabi tutulmuşlardır. Bu hallerde Batıya aid değerlerin daha belirli bir hal almasına sebep olur. Rober Kolej öğrencilerinin incelenmesi, Türk değerlerinin işaret edilen şartlar altında ne dereceye kadar terebilecek enteresan bir mahiyet taşımaktadır.

S. B. F. öğrencileri ile Rober Kolej öğrencilerini mukayese etmek Rober Kolejde oldukça önemli bir miktara varan gayrimenkul değerleri ayırmak uygun olacaktır. Zira aksi takdirde iki müesseseler arasında ortaya çıkabilecek herhalgi bir farklılığın, dinî ve dinî grubun cemiyetin genel yapısı içindeki durumları özel bir takım değerlerin tesirinden ileri gelmesi ihtimali vardır. Bu sebeple ancak S. B. F. ve Rober Kolejdeki müslüman öğrencileri karşılaştırıldığı zaman ortaya çıkacak bir farklılık, görülen farklılıkların ortasındaki farklılıkla, her iki gruptaki öğrencilerin bu mahiyet

beraber, bunların Bzalı değerlere en az mukavemet gösterebilir. Bu sebeple bu gençlerin değerler sisteminde rastgele geleneksel vasıflar Türk değerlerinin mukavemeti için delil sayılmalıdır.

Bu noktaları belirttikten sonra şimdi sonuçlara geçelim. Kolej müslüman ve gayri müslim öğrencilerine ait sonuçları öğrencileri için genel olarak bulunan sonuçlar aşağıda tabloda gösterilmiştir.

TABLO : II

SBF ÖĞRENCİLERİ İLE R. K. ÖĞRENCİLERİ ARASINDA DEĞERLER BAKIMINDAN ORTAYA ÇIKAN FARKLAR

		R. K.
İstikbalde gerçekleştirilmesi en ziyade gurur verecek iki şey	: Gayri müslim	Müslim
	(43)	(190)
Ailesine yararlı olmak	: 28 %	25 %
Millete yararlı olmak	: 9	34
Beşeriyete ve milletlerarası camiaya faydalı olmak	: 9	17
Çocuklara baba olarak öğretilecek en önemli iki şey	: (46)	(205)
Ahlâkî ve dinî prensipler	: 24 %	24 %
Milletine faydalı olmak	: 17	17
En ziyade fedakârlık yapılacak gaye	: (34)	(185)
Sahsî tatmin ve saadet	: 24 %	12 %

	R. K.	
	Gayri müslim	Müs
«Harbin bazen iyi birşey olduğu» ka- naatinde bulunanların nisbeti :	(52) 23 %	(20) 20
Milletlerarası duruma hal çaresi ola- rak :	(46)	(20)
Egemen millî devlet esasını kabul edenler :	28 %	38
Dünya devleti fikrini kabul edenler :	52	44
«Dünya, üzerinde yaşayan insanların esas itibariyle kötü ve tehlikeli olduğu geleneklerle dolu bir yer- dir» fikrini benimseyenler :	39 %	28

Bu tablonun incelenmesi Rober Kollejdeki müslim Türk değerler örgüsünden epeyce uzaklaşmış olduklarını ve kadar Gillespie ve Allport tarafından tesbit edilen I yaklaşıtlarını ortaya koymaktadır. Meselâ millîyetçilik ni için kullanılan 5 muhtelif soruya verdikleri cevapları bu değere nisbeten daha az bağlı bulunduklarını göstermektedir. mukabil Rober Kollej öğrencileri beynelmilelciliği temsil etmekte, bu değere SBF öğrencilerinden daha fazla temas eder. ²².

Yine ortaya çıkan sonuçlara göre Rober Kollej öğrencilerinin değerlerin ölçüsü olarak alınan "harbin bazen iyi bir şey"ine daha az katılmaktadırlar. Dinle ilgili değerlere bağ- noktada da Robert Kollej öğrencileri için elde edilen ra-

Bu suretle Rober Kolej öğrencileri, S. B. F. öğrencilerinden geleneksel Türk değerler sisteminden bir dereceye kadar Batı değerler sistemine yaklaşmaktadırlar. Bununla beraber belirtmek gerekir ki, Gillespie ve Allport'un Batı memleketleri öğrencileri için buldukları sonuçlar gözönünde tutulursa Batılı öğrencilerden yine de bir hayli farklılık çıkmaktadır. Millîyetçilik ve militarizm gibi bilhassa Türk değerlerinde bu öğrenciler en müfrit memleketler öğrencilerinden mamakta hattâ ekseriya onlardan daha da ileriye gitmektedir.

Rober Kolej öğrencilerinin hangi tesirlerle Türk ve İslam değerlerinin arasında bir noktada bulundukları tâyin edilebilir. Öğrenciler arasında, birinci sınıftan son sınıfa doğru yapıldıkları araştırmalar, bu gençlerin bahis konusu özelliklerini daha ilk sınıftan gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bu itibarla bu öğrencilerin öğrenime başlamazdan evvel sosyal durumlarının bu müessir olduğu düşünülebilir.

II numaralı tabloda Rober Kolejli gayrimüslim öğrencilerinin incelenmesi, bunların geleneksel Türk değerlerinden aynı Kolejde ki müsliman öğrencilerden daha fazla uzaklaşmakta olduğunu göstermektedir. Gerçekten bu gayrimüslim öğrenciler daha az dinî ve daha az bağlı ve mukadderata inanmaya daha az müteaddil ve gençler esas itibariyle daha fazla beynelmilelci ve sekülerdir; bunda, meselâ en ziyade şahsî idealleri için fedakârlık göstermek gibi daha çok şahıslarına yönelen değerler üstündür; hatırlanacağı gibi bu temayül Batı memleketleri için başlıca vasıflarından birini teşkil etmektedir. Azınlık grubu

laştırıldığında Rober Kollejlî gayrimüslim gençlerin de konusu edilen ve Türk öğrencileri tarafından benimsenenevetle bağılı oldukları görülmektedir.

V

Başlangıçtanberi üzerinde durduğumuz neticeleri so de bir defa daha tekrarlamak lüzumsuz olacaktır. Bu neticede vazih ve başlangıçtaki faraziyeleri kuvvetle destekler. Bu neticelerin, aynı zamanda, küçük ölçüde de olsa hakkındaki bilgilerimize birşeyler katacağını ümid eden tenkidini ilgililerin takdirlerine sunuyoruz. Ancak bu ç bakımından bir iki noktaya çok kısa olarak temas etmeli için Türkiye’de bu tip incelemelerin geniş ölçüde tatbikler arzetmekle beraber, küçük ölçüde ve stratejik gruplatırmalar yapmak pekâlâ mümkündür. Diğer taraftan bu metodunun çeşitli milletlere mensup gruplar üzerinde yerlerdeki tatbikatına da bir misal teşkil etmektedir.

BU ARAŞTIRMANIN YAPILMASINDA KULLANILAN SORU K.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

LÜTFEN DİKKATLE OKUYUNUZ

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri, Türk halkının düşünce ve tavırları ile ilgili ilmi programının bir kısmını teşkil etmek üzere Üniversite öğretilerinde bir inceleme yapmaktadırlar.

na bir işaret koymanız kâfidir. Cevap kısmı açık bırakılarak ettiğiniz gibi cevaplandırabilmeniz için de yer bırakılmıştır. Soruyu ciddî ve samimî olarak cevaplandırmaya çalışınız. Hiçbirinin doğru bir cevabı yoktur. İstenilen şey tamamilen şüncelerinizdir. Bu sebeple soruları cevaplandırırken arkadaşlarınızla konuşmayınız. Bir soruyu cevaplandırdıktan sonra tekrar o soruya cevapınızı değiştirmeyiniz ve herhangi bir soruyu cevaplamak için fazla vakit sarfetmeyiniz.

Gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederiz.

1 — 2000 yılına kadar olması muhtemel şeyler arasında en çok istediğiniz iki tanesini yazınız

(1) _____

(2) _____

2 — Şahsî istikbaliniz hakkında genel olarak nasıl bir düşünce sununuz ?

_____ Şevk ve heyecan duyuyorum

_____ Ümitliyim

_____ İlgisizlik duyuyorum

_____ Mütevekkilim (kaderime razı olacağım)

_____ Nefret hissi duyuyorum

3 — Anne ve baba olarak çocuklarınıza öğretmeyi en çok istediğiniz iki şey nelerdir ?

(1) _____

(2) _____

4 — Hangi gaye için, şahsî rahatınızdan, zamanınızdan, vaktinizden en fazla fedakârlık yapmayı göze alırsınız ?

—— Kabiliyet
 —— İltimas

7 — Hayatınızda başınıza *gelebilecek* en kötü iki şey
 (1) _____
 (2) _____

8 — Hayatınızda başınıza gelmesi *ihtimali bulunan* en
 lerdir.
 (1) _____
 (2) _____

9 — Kanaatinizce ölüm sebebiniz muhtemelen ne olacaktır?

10 — Aşağıdaki hususlardan hangisi ile daha fazla ilgilen-
 yorsunuz?

—— İçinde yaşadığınız şehrin mahallî mesele ve
 —— Millî meseleler.
 —— Milletlerarası meseleler.

11 — a. *Bekâr* kadınların ev işleri dışında bir meslek veya
 sahip olmaları hakkındaki düşünceniz nedir?

—— Devamlı bir meslek sahibi olmalarına taraftar
 —— Kısmî bir meşguliyet sahibi olmalarına taraftar
 —— Ev işleri dışında herhangi bir meslek veya
 olmalarına taraftar değilim.

b. *Evli* kadınların ev işleri dışında bir meslek veya
 sahip olmaları hakkındaki düşünceniz nedir?

—— Devamlı bir meslek sahibi olmalarına taraftar
 —— Kısmî bir meşguliyet sahibi olmalarına taraftar
 —— Ev işleri dışında herhangi bir meslek veya

- Evet, önümüzdeki 30 yıl içinde
- Evet, önümüzdeki 40 yıl içinde.
- Hayır.

15 — Harp :

- Lüzumsuz ve önlenilmesi kabil bir şeydir
- Zarurî bir kötülüktür.
- Bazen iyi bir şeydir.

16 — Demokrasi ekseriya Abraham Lincoln'un ifadesile tarafından, Halk için idaresi» şeklinde tarif edilme ruma göre, şayet mecbur kalsaydınız şu şıklardan ziyade önem verirdiniz ?

- Halk tarafından idareye ; yani halkın takip kayı bizzat veya serbestçe seçtiği temsilcilerle yin ettiği idare tarzına.
- Halk için idareye ; yani halkın idarecileri tarafından takip edilecek politikayı tâyinde pe makla beraber, umumun refah ve saadetine idare tarzına.

17 — Halihazır milletlerarası duruma bir hal çaresi o dört ihtimal ileri sürülmektedir. Lûtfen bunlardan arzu ettiğiniz hal şekli ile hayatınız süresi içinde en ziyade ihtimal verdiğiniz hal çaresini işaretleyin

Arzu edilen iht

- (1) Büyük ölçüde her memleketin yakın geçmişte olduğu gibi tam egemenliğini muhafaza edeceği

- Evet,
- Hayır,
- Kararsızım.

19 — Aşağıdaki fikirlerle ne derece mutabıksınız :

a. «Dünya, üzerinde yaşayan insanların esas itibarıyla keli oldukları, güçlüklerle dolu bir yerdir.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
- Esas itibarıyla bu fikirdeyim.
- Esas itibarıyla bu fikirde değilim.
- Bu fikirde değilim.

b. «İnsanlara itimat edilebilir.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
- Esas itibarıyla bu fikirdeyim.
- Esas itibarıyla bu fikirde değilim.
- Bu fikirde değilim.

c. «Şayet kâfi derecede azim ve irade sahibi isek hâlimizden yolumuzdan alıkoyamaz.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
- Esas itibarıyla bu fikirdeyim.
- Esas itibarıyla bu fikirde değilim.
- Bu fikirde değilim.

d. «İnsanların tabiatı böyle olduğu müddetçe daima aynı olacaktır.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
- Esas itibarıyla bu fikirdeyim.
- Esas itibarıyla bu fikirde değilim.
- Bu fikirde değilim.

e. «İlim birçok şeyleri izah edebilir ; fakat insan zihnini kavranmasına imkân olmıyan önemli pek çok şeyler vardır.»

BAZI İSTATİSTİKİ BİLGİLER

1 — Lütfen cinsiyetinizi, yaşınızı ve medenî halinizi belirtiniz.

Cinsiyet :

_____ Erkek
_____ Kadın.

Yaş :

_____ 17 ve daha az
_____ 18
_____ 19
_____ 20
_____ 21
_____ 22 ve daha fazla

Halihazırdaki medenî hal :

_____ Bekâr, nişanlı değil
_____ Bekâr, nişanlı
_____ Evli
_____ Boşanmış veya dul.

2 — İçinde yetiştiğiniz ailenin hangi sosyal ve iktisadî sınıfa
olduğu kanaatindesiniz :

_____ Yukarı sınıf
_____ Orta sınıf
_____ İşçi sınıfı
_____ Aşağı sınıf

3 — a. Babanızın esas mesleği nedir? (Şayet babanız
halen hayatta değilse mesleği ne idi? Yahut şayet
veya bir başkası tarafından büyütüldü iseniz baba
mesleği nedir veya ne idi?)

b. Annenizin mesleği nedir? (veya ne idi?)

_____ Ev kadını
_____ Meslek sahibi (lûtfen mesleği belirtiniz)